

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΟΚΛΗΣ
ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ

ΕΜΣΤ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο

Το έντυπο αυτό, έγινε με αφορμή την έκθεση
"Κώστας Τσάκλης-Αναδρομική"
στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης τον Νοέμβριο του 2001.

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος:
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Επιμέλεια-Υλοποίηση: Μαρίνα Τσέκου
Σχεδιασμός εντύπου: Γιώργος Τζιλιάνας
Εκτύπωση: ORION prepress studio

copyright: Ε.Μ.Σ.Τ. 2001

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Λεωφ. Καλλιρρόης & Φραντζή (πρώην εργοστάσιο ΦΙΞ)
Τηλ. 01-9242111-2, Φαξ 01-9245200

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ

ALPHA ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

ALPHA PRIVATE BANK

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Ο χώρος στον οποίο συλλέγονται, φυλάσσονται, μελετώνται και εκτίθενται τα έργα τέχνης που δημιουργούνται στη σύγχρονη εποχή.

Σύγχρονη Τέχνη ονομάζεται:

Η τέχνη που παράγεται στη σημερινή εποχή αλλά και που, μέσα από τους πειραματισμούς της με νέα υλικά και τεχνικές, ερευνά νέους τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης.

Για τους πειραματισμούς τους αυτούς, οι σύγχρονοι καλλιτέχνες μπορεί να χρησιμοποιούν από τα αντικείμενα της καθημερινής μας ζωής μέχρι και τα προϊόντα της σύγχρονης τεχνολογίας, όπως είναι το βίντεο και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

Βασικός Σκοπός του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Να βοηθήσει το κοινό ώστε να κατανοήσει και, επομένως, να απολαύσει την καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής μας.

Εμείς θα προσπαθήσουμε τώρα να κατανοήσουμε το έργο του σύγχρονου Έλληνα καλλιτέχνη Κώστα Τσόκλη, που φιλοξενείται στην παρούσα έκθεση του ΕΜΣΤ.

Ο Κώστας Τσόκλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1930 και σπούδασε ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με δάσκαλο το Γιάννη Μόραλη.

Η υποτροφία που του δόθηκε το 1957 στάθηκε η αφορμή για να φύγει από την Ελλάδα και να εγκατασταθεί αρχικά στη Ρώμη, για τρία χρόνια, και αμέσως μετά στο Παρίσι, για δεκαέξι χρόνια, με ενδιάμεσο σταθμό, για ενάμισι χρόνο, στο Βερολίνο. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στις ευρωπαϊκές αυτές πόλεις, έρχεται σ' επαφή με τις σύγχρονες καλλιτεχνικές τάσεις που συντελούνταν εκεί, ενώ για να επηρεαστεί από αυτές θα χρειαστεί να "ξεχάσει" -όπως λέει ο ίδιος- όσα είχε μάθει στην ΑΣΚΤ της Αθήνας. Έτσι ο Τσόκλης, μαζί με πολλούς ακόμη καλλιτέχνες της γενιάς του που έζησαν την εποχή εκείνη στο εξωτερικό (όπως είναι ο Β. Κανιάρης, ο Ν. Κεσσανλής, ο Μ. Κοντός, ο Γ. Γαϊτής κ.ά.), μετέχει στους προβληματισμούς της σύγχρονης ευρωπαϊκής τέχνης, ενώ δεν θ' αργήσει να παίξει και ο ίδιος ενεργό ρόλο στις νέες εξελίξεις της εικαστικής δημιουργίας.

Ταυτόχρονα, συμμετέχει σε πολλές εκθέσεις παγκόσμιου ενδιαφέροντος και κερδίζει όλο και μεγαλύτερη αναγνώριση.

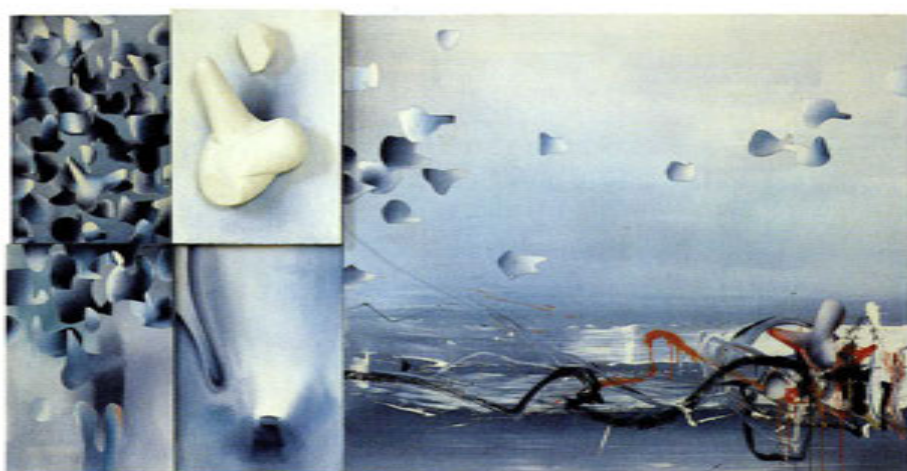
Ο Κώστας Τσόκλης είναι ένας από τους πιο σημαντικούς Έλληνες καλλιτέχνες που συνέβαλαν στο να μεταφερθούν στην Ελλάδα τα μηνύματα της σύγχρονης τέχνης.

1. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

2. ΣΥΜΒΟΛΟ ΔΙΑΓΡΑΦΗΣ

3. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ

Ο Κώστας Τσόκλης, σε έργα των πρώτων χρόνων της δημιουργικής του πορείας, χρησιμοποιεί υλικά μη καλλιτεχνικά: στο γνωστό μας ζωγραφικό τελάρο επικολλάται τσιμέντο, κάρβουνο, σύρμα ή άλλα υλικά, δημιουργώντας έτσι ανάγλυφες επιφάνειες. Παρατηρήστε αυτή την τραχύτητα της ζωγραφικής επιφάνειας, την οποία ο ζωγράφος σκόπιμα δημιουργεί χρησιμοποιώντας αυτά τα υλικά καθώς και μεγάλη ποσότητα παχύρευστου χρώματος: πάνω της αποτυπώνεται η κίνηση του χεριού του καλλιτέχνη, η χειρονομία του, κατά τη δημιουργική διαδικασία.

Η ζωγραφική δεν γίνεται μόνο με ιδέες, έμπνευση, δεξιοτεχνία, ταλέντο... Χρειάζεται και η χρήση κάποιων υλικών καθώς και μια μορφή χειρωνακτικής εργασίας. Τα στοιχεία αυτά ο Τσόκλης δεν τα υποτιμά, αλλά τα προβάλλει. (εικ. 1)

Τι να σημαίνει το σημείο "x" που εγγράφει ο καλλιτέχνης σε μια εικόνα

που ο ίδιος έχει προηγουμένως δημιουργήσει (εικ. 2); Μήπως σημαίνει ότι η τέχνη της ζωγραφικής έχει πάψει για τον Τσόκλη να σκοπεύει στην αναπαράσταση και στην περιγραφή του ορατού κόσμου μέσω της μίμησής του; Ή μήπως σημαίνει τη διαγραφή των μέσων με τη βοήθεια των οποίων γινόταν για πολλά χρόνια η αναπαράσταση; Ποια ήταν αυτά τα μέσα;

Σε άλλα έργα, τα στοιχεία που επικολλά στο μουσαμά προεκτείνονται προς τα μπροστά και στα πλάγια του τελάρου. Έτσι ο καλλιτέχνης απελευθερώνεται από το πλαίσιο του δισδιάστατου πίνακα (εικ. 3). Η τεχνική αυτή αποτελεί το πρώτο βήμα του ζωγράφου να επεκτείνει τη δημιουργική του δράση στον πραγματικό, τρισδιάστατο χώρο.

Διακρίνετε κοινά σημεία ανάμεσα σε έργα της έκθεσης, σαν αυτό της εικ. 3, και σε έργα της γλυπτικής;

4. ΤΡΑΠΕΖΙ

5. ΠΟΡΤΑ

6. ΟΥΡΑΝΟΣ

Σε ορισμένα έργα, όπως το *Τραπέζι* της εικ. 4, συνδυάζονται αντικείμενα της καθημερινής ζωής (έπιπλα, καφάσια κ.ά.) με ζωγραφικές επιφάνειες, στις οποίες ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί τεχνάσματα ώστε να δημιουργήσει την οφθαλμαπάτη της προοπτικής, δηλαδή του βάθους. Έτσι, γίνεται κι εδώ φανερό το ενδιαφέρον αλλά και η επινοητικότητα του στο να προτείνει λύσεις σχετικά με το ζήτημα του χώρου στη ζωγραφική.

Τον τρόπο και τους κανόνες σύμφωνα με τους οποίους μπορεί να δημιουργηθεί η ψευδαίσθηση του βάθους (της τρίτης διάστασης) πάνω στις δύο διαστάσεις του ζωγραφικού πίνακα μας τους δίδαξαν οι ζωγράφοι της Αναγέννησης. Ο Τσόκλης αξιοποιεί αυτούς τους

κανόνες, αλλά δεν σταματά σ' αυτούς, αφού τους συνδυάζει με στοιχεία του φυσικού-πραγματικού χώρου.

Οι πόρτες και τα αντικείμενα που αιωρούνται σαν να έχουν χάσει το βάρος τους μας ξαφνιάζουν, καθώς δεν υπακούουν στους νόμους της φυσικής, όπως συμβαίνει συχνά στα όνειρά μας (εικ. 5).

Το καθρέφτισμα του ουρανού σ' ένα τόσο κοινό αντικείμενο, όπως είναι ένα βαρέλι με νερό (εικ. 6), φέρνει τον μακρινό ουρανό πιο κοντά στη γη, την ποίηση στην καθημερινότητα, το όνειρο στην πραγματικότητα.

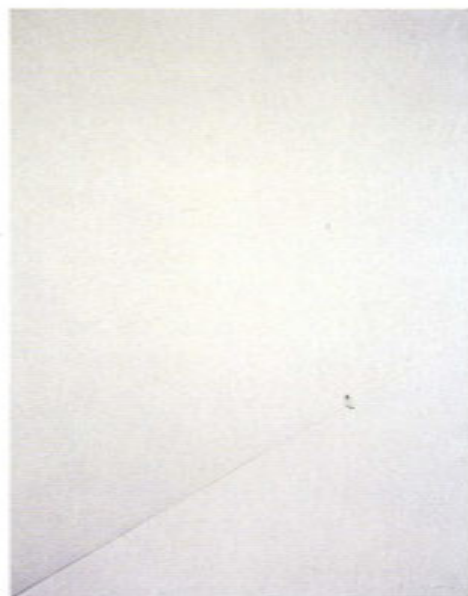
Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο ρόλος που αποδίδει ο Τσόκλης στην τέχνη;

7. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Παλιές εφημερίδες αποτελούν το κύριο υλικό δημιουργίας αρκετών έργων του Τσόκλη (εικ. 7). Οι εφημερίδες, που καταγράφουν τα πιο σημαντικά, κάποιες φορές συγκλονιστικά, γεγονότα κάθε εποχής, καταλήγουν να γίνονται σκουπίδια. **Τι μεσολαβεί για να συμβεί αυτό;**

Ένα καμένο σπύρτο, που αποτελεί αντικείμενο μιας χρήσης, ή ένας σωρός από τσαλακωμένα και πεταμένα χαρτιά έχουν τη δυνατότητα να "ξαναζήσουν" μέσα από την τέχνη (εικ. 8). Αυτό που απασχολεί τον καλλιτέχνη εδώ είναι η έννοια του εφήμερου.

8. ΚΑΜΕΝΟ ΣΠΥΡΤΟ

Ποια πιστεύετε πως είναι η στάση του καλλιτέχνη απέναντι στο εφήμερο, την παροδικότητα των γεγονότων, των πραγμάτων, της ίδιας μας της ζωής;

Μήπως με το έργο του θέλει να μας αποκαλύψει την ποιητικότητα της εφήμερης καθημερινότητας;

Παρατηρήστε το ρόλο του φωτισμού και των σκιών -φυσικών και ζωγραφιστών- σε έργα με αντικείμενα, όπως οι σανίδες, τα πανιά, τα σίδερα.

9. ΔΕΝΤΡΟ

10. ΒΑΡΚΑ

11. ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ

Η φύση είναι ένα θέμα που πάντα συγκινούσε τους καλλιτέχνες, πόσο μάλλον σε μια εποχή σαν τη δική μας, κατά την οποία οι αλόγιστες ανθρώπινες επεμβάσεις διαταράσσουν ισορροπίες ζωτικής σημασίας. Ο τρόπος με τον οποίο ο Τσόκλης διαπραγματεύεται το θέμα αυτό είναι ιδιαίτερα συναρπαστικός (εικ. 9). Το ξύλο, υλικό που έχει χρησιμοποιήσει και σε άλλα έργα του, άλλοτε ως κάρβουνο, άλλοτε ως καφάσι, μαδέρι ή άλλο αντικείμενο, γίνεται τώρα κορμός δέντρου. Από εκεί άλλωστε δεν προήλθε; Το ίδιο και το χαρτί. Το είδαμε με τη μορφή φύλλων παλιάς εφημερίδας, τώρα παίρνει τη μορφή των φύλλων του δέντρου. Για μια ακόμη φορά ο ζωγράφος εφευρίσκει μια τεχνική που συνδυάζει την πραγματικότητα με τη ζωγραφική.

Το ίδιο συμβαίνει και με τις βάρκες του. Με το συνδυασμό ζωγραφικής επιφάνειας και ξύλου-τμήματος αληθινής βάρκας, η παρουσία της γίνεται πιο δυνατή (εικ. 10). Ο ζωγράφος αναπαριστά την

πραγματικότητα, αλλά με τους όρους που έχει θέσει ο ίδιος: με νέα υλικά, νέες τεχνικές, επομένως με νέες δυνατότητες έκφρασης και συγκίνησης.

Η επιφάνεια του υγρού στοιχείου θα του δώσει το ερέθισμα να προεκτείνει την έρευνα και τους πειραματισμούς του σχετικά με το χώρο. Πιο συγκεκριμένα, εδώ ερευνά το ζήτημα του αντικατοπτρισμού, που μπορεί να συμβεί είτε στην ήρεμη επιφάνεια της θάλασσας, είτε σ' έναν καθρέφτη (εικ. 11).

Θυμάστε κάποια άλλα έργα αυτής της έκθεσης στα οποία υπάρχει καθρέφτης ή άλλες επιφάνειες πάνω στις οποίες δημιουργείται αντανάκλαση;

Τι πετυχαίνει με το μέσο αυτό;

Παρατηρήστε, επίσης, ότι με τους καθρέφτες, κάποιες φορές, "μπαινεί" και ο θεατής μέσα στο έργο.

12. ΓΕΝΕΣΙΣ

Τα έργα μεγάλων διαστάσεων του Τσόκλη έχουν "κατακτήσει" την τρίτη διάσταση, αφού εισβάλλουν και καταλαμβάνουν τον πραγματικό χώρο, και έχουν "καταργήσει" τα όρια που χωρίζουν τη ζωγραφική από τη γλυπτική.

Παρατηρήστε ότι, ανάλογα με το θέμα του, επιλέγει και τα κατάλληλα υλικά.

Στη σειρά των έργων του με τον τίτλο Γένεσις, πρωταρχικό υλικό είναι το χώμα (η λάσπη), που του δίνει τη μορφή αυγών (εικ. 12).

Γιατί επιλέγει αυτό το φυσικό υλικό και, σε συνδυασμό με το σχήμα που του δίνει, σε ποιες σκέψεις μάς οδηγεί;

Το έργο με τον τίτλο Αϊ-Γιώργης αποτελείται από έναν ζωγραφικό

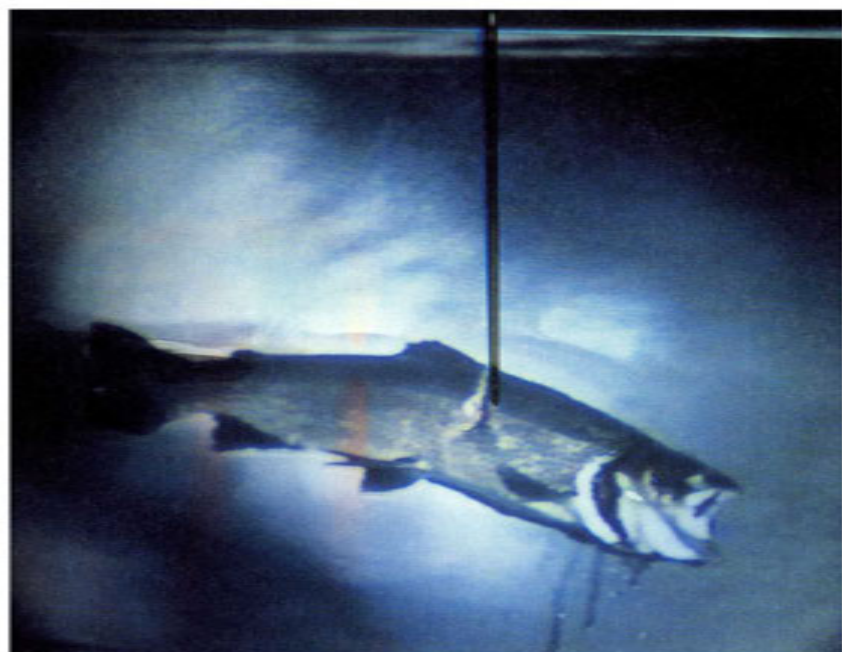
13. ΑΙ-ΓΙΩΡΓΗΣ

πίνακα, στον οποίο μόλις διακρίνουμε τη μορφή του έφιππου αγίου, και από ένα γλυπτό, που αναπαριστά το δράκο-φίδι, ο οποίος σκοτώνεται από τον άγιο (εικ. 13). Τα μάτια του δράκου είναι θρόνες βίντεο.

Με το έργο αυτό, όπως και με τα έργα της σειράς Γένεσις, το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη στρέφεται από τα θέματα της εφήμερης καθημερινότητας στο μύθο, σε θέματα θρησκευτικά.

Αλληγορίες εμπεριέχονται και στον Αϊ-Γιώργη. Παρατηρήστε κάποια στοιχεία που περιλαμβάνονται και αντιπαρατίθενται στο έργο αυτό και προσπαθήστε να ερμηνεύσετε τις αλληγορίες: ζωγραφική και γλυπτική, τέχνη και τεχνολογία, το καλό και το κακό, το χτες και το σήμερα.

Μπορείτε να σκεφτείτε κι άλλα στοιχεία;

14. ΤΟ ΚΑΜΑΚΩΜΕΝΟ ΨΑΡΙ

Ένα ακόμη μέσο που θα εντάξει ο καλλιτέχνης στο έργο του και το οποίο υπηρετεί αλλά και δίνει νέες διαστάσεις και εκφραστικές δυνατότητες στην αναπαράσταση, είναι το βίντεο. Στο έργο του *Το καμακωμένο ψάρι* συνδυάζει το νέο αυτό μέσο με τη ζωγραφική. Η βιντεοπροβολή δηλαδή γίνεται πάνω σε ζωγραφικό πίνακα (εικ. 14). Με τη σύνθετη αυτή τεχνική διευρύνει ακόμη περισσότερο τα όρια του ζωγραφικού έργου, αφού, ύστερα από την επέκτασή του στο χώρο, προστίθεται τώρα και η κίνηση.

Το βίντεο αναδεικνύεται ως το πιο πρόσφορο μέσο-εργαλείο για το

15. ΑΡΤΕΜΙΣ

έργο του Τσόκλη με τον τίτλο *Άρτεμις*. Σ' αυτό, πέρα από την πιστή αναπαράσταση, την κίνηση και τον ήχο, παρέχει επιπλέον τη δυνατότητα της αφήγησης.

Το όνομα της νεαρής πρωταγωνίστριας του έργου μάς παραπέμπει στη θεά της αρχαίας μυθολογίας, θεά του κυνηγιού και της αγνότητας. Στην αρχαιότητα μας παραπέμπει επίσης και η σταδιακή μετατροπή του κοριτσιού σε άγαλμα. Το άγαλμα αυτό κάποια στιγμή πέφτει και θρυμματίζεται, για να περάσει πάλι στη ζωή με άλλη μορφή και μέσα από μια νέα σύνθεση των ίδιων των θραυσμάτων του.

Μπορείτε να δώσετε κάποιες ερμηνείες γι' αυτή την "αφήγηση";

ΕΜΣΤ

ISBN 960-86713-6-1 ΤΙΜΗ: 3 €

ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ